

~Методологија~

МЈЕСЕЧНИ ИЗВЈЕШТАЈ ТРГОВИНЕ НА МАЛО

ПРАВИ ОСНОВ

Статистичка активност се спроводи на основу Закона о статистици Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 85/03) и Статистичког програма Републике српске за период 2013-2017.

МЕТОДОЛОШКЕ ОСНОВЕ

Циљ и садржај

Циљ ове статистичке активности јесте израчунавање индекса промета трговине на мало којим се приказује промјене нивоа оствареног промета (номиналне и реалне вриједности) и друге релевантне индикаторе у области трговине на мало. Индекс промета трговине на мало један је од кључних индикатора економске активности земље који помаже органима државне управе и привредним субјектима у процесу доношења одлука, као и другим интерним и екстерним корисницима. Примјењује се и за процјену резултата малопродајног сектора, потрошње становништва, те код и израчуна националних рачуна.

Сврха

Сврха провођења статистичке активности је добијање благовремених информација о кретању мјесечног индекса промета трговине на мало, тј. утврђивање динамике оствареног промета. Као и код других краткорочних пословних статистика апсолутна вриједност није најбољи показатељ дешавања у одређеној дјелатности, али се праћењем динамике кретања појаве могу извести релевантни закључци и дати пројекције за будућност. Уколико су доступни и мјесечни/тримјесечни индекси из осталих дјелатности краткорочних пословних статистика могуће је утврдити коњуктуре, тачке заокрета, у економским циклусима.

Јединице посматрања / Извјештајне јединице

Јединице посматрања/извјештајне јединице су пословни субјекти/правна лица који су према главној дјелатности регистровани да обављају дјелатност трговине на мало, осим трговине моторним возилима и мотоциклима (област 47 - КД БиХ 2010) и у мањој мјери пословни

субјекти који су према главној дјелатности разврстани у друге дјелатности, али обављају и дјелатност трговине на мало.

ОБУХВАТ

Истраживањем су обухваћени сви пословни субјекти/правна лица на територији Републике Српске, који се баве дјелатношћу трговине на мало, осим трговине моторним возилима и мотоциклима, који имају годишњи промет већи од 2 000 000 КМ као и узорком изабрани пословни субјекти са годишњим прометом од 100 000 КМ до 1 999 999 КМ. Оквир за избор узорка је Статистички пословни регистар Републике Српске. Нису обухваћени предузетници и субјекти са годишњим прометом испод 100 000 КМ.

МЕТОД И ВРИЈЕМЕ ПРИКУПЉАЊА ПОДАТАКА

Прикупљање података обавља се извјештајном методом. Извјештајни период је мјесец и поклапа се са календарским мјесецом.

ИЗВОР ПОДАТАКА

Извор података за попуњавање обрасца М КПС ТРГ 01 јесте књиговодствена или друга релевантна документација. Основна варијабла посматрања је мјесечни промет пословног субјекта регистрованог у области трговине на мало, без ПДВ-а. ПДВ је обрачунат и исказан посебно.

Подаци о промету прикупљају се за ниво пословног субјекта. За јединице извјештавања који су према главној дјелатности регистроване у оквиру области 47 - КД БиХ 2010 на обрасцу (М КПС ТРГ 01) исказују укупно остварени промет, тј. обухваћен је промет од трговине на мало као и промет од осталих дјелатности, ако их пословни субјекат обавља. Пословни субјекти којима је главна дјелатност регистрована изван области 47 - КД БиХ 2010 на споменутом обрасцу исказују само промет остварен од трговине на мало.

ОБАВЕЗА ЗАШТИТЕ ПОВЈЕРЉИВИХ ПОДАТАКА

Према члану 27. и члану 28. Закона о статистици Републике Српске и у складу са Правилником о заштити повјерљивих података, Завод је обавезан да заштити достављене повјерљиве податке. С тим у вези, податке прикупљене у статистичке сврхе, Завод не смије користити за друге намјене и објављивати као појединачне.

ДЕФИНИЦИЈЕ ОСНОВНИХ ОБИЉЕЖЈА

Трговина представља скуп активности продаје робе и/или пружања услуга у циљу остваривања добити или неког другог друштвено-економског циља.

Промет од дјелатности трговине на мало обухвата вриједност свих роба продатих становништву за личну употребу или за употребу у домаћинству у посматраном периоду.

Промет је укупан фактурисани износ који предузеће, извјештајна јединица, обрачунава за продате робе или пружене услуге током референтног периода трећим лицима што одговара њиховој тржишној вриједности.

Остварени промет укључује и остале трошкове повезане са продајом (транспорт, паковање, итд.) пренијете на купца, чак и ако су ти износи посебно исказани на фактурама. Порез на додату вриједност (ПДВ) и остали одбитни порези директно повезани с прометом, све царине и порезе на добра и услуге фактурисане од стране јединице искључени су из промета. Умањења цијена, рабати и дисконти као и вриједност повратне амбалаже искључују се из оствареног промета. Умањења цијена, рабати и бонуси накнадно признати клијентима (на примјер на крају године) не узимају се у обзир.

Према овој дефиницији, укључени су:

- Продаја производа,
- Продаја производа произведених од стране подуговарача,
- Продаја робе купљене ради препродаје (у истом стању у којем је примљена),
- Фактурисане услуге,
- Продаја нуспроизвода,
- Фактурисани трошкови за паковање и транспорт,
- Фактурисани одрађени сати рада за треће особе - само подуговарање,
- Фактурисана монтажа, инсталације и поправци,
- Обрачунате рате (по фазама плаћања),
- Фактурисани развој софтвера и софтверских лиценци,
- Продаја испоручене електричне енергије, плина, гријања, паре и воде,
- Продаја остатака и отпадака материјала.

Приходи који су у рачунима предузећа класификовани као остали пословни приходи, финансијски приходи и ванредни приходи и приходи на рачунима предузећа су искључени из оствареног промета.

У ту скупину се убрајају:

- ПДВ и слични одбитни порези директно повезани с прометом и све царине и порези на робу или услуге фактурисани по јединици,
- Провизије,
- Давање у најам и изнајмљивање,
- Изнајмљивање властитих производних јединица и машина трећим лицима,

- Давање у закуп стана у власништву предузећа,
- Приходи од лиценци - накнаде,
- Примици од особља (нпр. превоз радника, кантина),
- Испорука производа и услуга у оквиру јединице посматрања,
- Продаја властитог земљишта, објеката и сталних средстава,
- Продаја или најам властитих некретнина,
- Продаја дионица,
- Камате и дивиденде,
- Остали изванредни приходи.

Наведене ставке могу се укључити у промет уколико је он остварен у главној дјелатности извјештајне јединице.

ОБРАДА ПОДАТАКА

Подаци прикупљени од изабраних извјештајних јединица представљају основу за процјену података за цијелу популацију. На основу микро података о промету извјештајних јединица и њиховим агрегирањем на нивоу стратума дјелатности - КД БиХ 2010 израчунава се укупан промет. Агрегирање промета на више нивое (грана, област, специјални агрегати) дјелатности се врши прије компилације индекса.

КОМПИЛАЦИЈА ИНДЕКСА

Процес компилације индекса за ниво Републике Српске састоји се од сљедећих фаза:

1. Први корак је израчун тотала промета трговине на мало на нивоу стратума дјелатности - КД БиХ 2010.
2. Тотали промета на нивоу стратума се сабирају и на тај начин агрегирају на више нивое дјелатности (грана, област, специјални агрегати);
3. Индекси се добијају као количник промета текућег периода (за различите нивое дјелатности) и промета оствареног у базној години или неком претходном периоду.

Номинални индекс промета изражен је у текућим цијенама (није отклоњен утицај промјене цијена)

Номинална вриједност промета условљена је промјеном количине и промјеном цијене продате робе.

Реални индекс промета коригује утицај промјене цијена и омогућио увид у кретање реалних вриједности промета те се због тога проводи дефлационирање. Дефлационирање је поступак елиминације ефеката промјене цијена код вриједносно изражених појава. Спроводи се дијељењем номиналних вриједности одговарајућим индексом цијена. Тај збирни индекс

назива се дефлатором. У принципу као дефлатор продаје користи се индекс цијена репрезентативан за одређени разред дјелатности или индекс цијена продатих производа.

У нашем случају користи се индекс потрошачких цијена (CPI- Consumer Price Index).

Фазе спровођења дефлационирања:

1. Дефлационира се промет према разредима дјелатности - КД БиХ 2010;
2. Затим се израчунају потребни тотали, односно подаци се агрегирају на више нивое дјелатности;
3. Потом се прелази на израчунавање индекса (базни, ланчани)

Коришћењем наведене процедуре избјегнуто је пондерисање индекса.

Календарско и сезонско прилагођавање изворних индекса

Индекси промета трговине на мало исказују се у три облика што је у складу са захтјевима Еуростата:

- изворни (неприлагођени) индекси,
- календарски прилагођени индекси (WDA)
- сезонски прилагођени индекси - десезонирани индекси (CA) и

Изворни, номинални индекси промета за текући мјесец се израчунавају у односу на просјек базне године (2010.) и она се према ЕУ-СТС регулативи ревидира сваких пет година.

Календарски прилагођени (WDA) индекси промета рачунају се у односу на исти мјесец претходне године. Подаци који се пореде са истим периодом претходне године презентирају се и тумаче у календарски прилагођеној форми. То значи да су подаци кориговани за број радних дана у мјесецу, утицај преступне године, утицај празника (државних и вјерских) итд. У случају да наведени календарски ефекти значајно утичу на посматрану временску серију, потребно је исте отклонити.

Сезонски прилагођени индекси - десезонирани индекси (CA) промета рачунају се у односу на претходни мјесец. У суштини то значи да се серија рашчлањује на три компоненте: тренд, сезонску и неправилну компоненту. Из серије су уклоњени утицаји различитог броја календарских дана и утицај сезоне.

Календарско и сезонско подешавање врши се у Деметра апликацији (верзија 2.2) методом TRAMO-SEATS на серијама мјесечних података и у складу са смјерницама ЕСС (*European Statistical System*).

Додавањем нових мјесечних опсервација у серији може довести до одређених промјена индекса за претходна раздобља.

УСАГЛАШЕНОСТ СА МЕЂУНАРОДНИМ ПРЕПОРУКАМА И СТАНДАРДИМА

Од јануара 2013. године спроводи се редизајнирано мјесечно истраживање трговине на мало. Циљ спровођења модификованог истраживања трговине на мало јесте да се усклади производња мјесечне статистике трговине на мало са ЕУ-СТС регулативом.

Методологија истраживања усаглашена је са Еуростат-овим прописима о краткорочним пословним статистикама (Уредба Вијећа ЕУ, бр. 1165/98 о краткорочним пословним статистикама од 19. маја 1998.; Уредба Европског парламета и Вијећа ЕУ, бр. 1882/2003 и 1158/2005 о измјенама и допунама Уредбе Вијећа 1165/98; Уредба Комисије ЕУ, бр. 1503/2006 и Европског парламета и Вијећа (ЕУ) 1893/2006 о provedби и измјенама и допунама Уредбе Вијећа ЕУ, бр.1165/98 о краткорочним статистикама у погледу дефиниција и варијабли, пописа варијабли и учесталости прикупљања података; Уредба Комисије ЕУ, бр. 1178/2008 и 329/2009 и Уредба Европског парламета и Вијећа ЕУ, бр. 596/2009).

„Backcasting“-прерачунавање

При израчунавању индекса, посебно када се ради о подацима добијеним истраживањем спроведеним на бази узорка, значајне промјене у методологији (обухват, промјена класификације, метода процјене, итд.) могу изазвати велика одступања у добијеним подацима и видљиве прекиде серија. Међутим, те промјене нису одраз стварних промјена у посматраној популацији већ су резултат коришћених метода процјене, дизајна узорка, обухвата и слично.

У случају овако значајних методолошких промјена које узрокују велика одступања вриједности процијењених тотала, постоји потреба за „backcasting-om“- прерачунавањем историјске серије како би се избјегао прекид и задржала досљедност и континуитет расположиве серије података. Један начин да се ријеша овај проблем јесте да се уради поновна процјена податка за претходне године. Прерачун се може урадити методом преклапања („overlapping“) или коришћењем методе „matched sampling“.

Први корак је био прерачун историјске серије података према новој класификацији дјелатности - КД БиХ 2010, коришћењем таблице веза између КД БиХ 2006 и КД БиХ 2010. Затим је извршено агрегирање података на задатим нивоима стратума дјелатности, те су израчунате мјесечне стопе раста за период до јануара 2006. године до децембра 2012. године. За прерачунавање серије података трговине на мало коришћена је метода преклапања.

Метода преклапања („overlapping“) подразумијева да су подаци од истих извјештајних јединица из узорка прикупљени за исти период (период преклапања) по старом и по новом, редизајнираном истраживању. Период преклапања био је децембар 2012. године, тако да су подаци о промету за децембар 2012. године прикупљени од истих пословних субјеката који су и у узорку за 2013. годину. На овај начин урађена је процјена података за децембар 2012. године коришћењем пондера из новог узорка (за 2013. годину), тако да је нова процјена за децембар 2012. године упоредива са добијеним подацима за јануар 2013. године. Полазећи од „новог“ децембра 2012. године преко стопа раста, враћена је серија уназад до 2006. године и тако повезана са редизајнираним истраживањем који се спроводи од јануара 2013. године.

ОРГАНИ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ СТАТИСТИЧКЕ АКТИВНОСТИ

Одговорни произвођачи мјесечних индекса промета трговине на мало јесте Републички завод за статистику Републике Српске.

Прикупљање података се обавља у Подручним јединицама Републичког завода за статистику Републике Српске, док се унос и обрада података обавља у Одјељењу услужних статистика Завода.

ОБАВЕЗА ДАВАЊА ПОДАТАКА

Обавеза давања података Заводу заснива се на члану 8. Закона о статистици Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 85/03).

ВРИЈЕМЕ ПРИКУПЉАЊА ПОДАТАКА

Извјештајна јединица дужна је да достави податке Подручној јединици Републичког завода за статистику до 10. у мјесецу за претходни мјесец.

ИНСТРУМЕНТАРИЈУМ

ОБРАЗАЦ

За спровођење ове статистичке активности користи се образац „Мјесечни извјештај трговине на мало“ (М КПС ТРГ-01).

УПУТСТВО ЗА ПОПУЊАВАЊЕ ОБРАСЦА

Упутство за попуњавање дато је у оквиру обрасца.

ПУБЛИКОВАЊЕ

Подаци се публикују за ниво Републике Српске у облику мјесечних саопштења 24 дана по истеку референтног мјесеца и у оквиру публикације „Мјесечни статистички преглед“ на службеној веб-страници Завода www.rzs.rs.ba. Тумачење публикованих података у искључивој је надлежности Републичког завода за статистику Републике Српске.